

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران
مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران
معاونت پژوهش

عنوان

بررسی و نقد دیدگاه‌های بلاشر و موتسکی درباره جمع قرآن و ارتباط آن با تحریف قرآن

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین آقای محمد اسماعیل صالحی زاده

نگارنده

ام‌البنین بهروزی

سال تدوین

۱۴۰۴

تحمیدیه

سپاس و ستایش خدای را که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درفشان. آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

تقدیم به

این پایان نامه، اندک تلاشی هست در جهت آشنایی بهتر با قرآن و درک و فهم بهتر آن، و پیشکش ناقابلی هست در محضر حضرت قائم (عج) و روح برادر بزرگوارم (امید بهروزی) که همواره مشوق بنده برای فعالیت در زمینه قرآن بودند.

امیدوارم که مورد قبول درگاه حضرت حق و صاحب الزمان قرار گیرد و موجبات خشنودی روح برادر بزرگوارم را نیز فراهم آورد.

تقدیر و تشکر

خداوند متعال را سپاسگزارم که لطفش شامل حال بنده ناچیزش و به من این فرصت را عطا فرمودند که در زمینه قرآن تلاشی هرچند بسیار اندک انجام دهم، و همچنین از تمامی افرادی که در زمینه این پژوهش بنده رو یاری نمودند تشکر می‌کنم از جمله: استاد راهنمای گرامی آقای محمد اسماعیل صالحی‌زاده که تالیف این پایان‌نامه با راهنمایی‌های ایشان برای بنده ارزشمند بود.

و همچنین از خانواده عزیزم، علی‌الخصوص خواهرم و فرزندان عزیزم که همواره مشوق و پشتیبان بنده بوده‌اند. امیدوارم که بتوانم زحماتشان را جبران کنم. امیدوارم که ایزد منان به برکت حضور صاحب الزمان و قرآن، زمینه رشد و شکوفایی تمامی جوانان و نوجوانان عزیز کشورمان و خانواده و فرزندان عزیزم را در مسیر حق و شناخت دین اسلام فراهم نماید.

۱۷. آقایی، سید علی، تحلیل آماری مباحث تاریخ قرآن در کتاب‌های علوم قرآن، تهران:

کتاب ماه دین، ۱۳۸۲ش

۱۸. بحرانی، هاشم بن سلیمان، البرهان فی تفسیر القرآن، قم: بنیاد بعثت، ۱۴۱۵

۱۹. بخاری، محمد بن اسماعیل، الصحيح، قاهره: وزارة الاوقاف، ۱۴۱۰

۲۰. برتن، جان، جمع آوری قرآن، ترجمه: حسن رضایی هفتادر، تهران: دانشگاه مفید،

۱۴۰۱ش

۲۱. بلاشر، رژی، در آستانه قرآن، ترجمه: محمود رامیار، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلام،

۱۳۶۵

۲۲. بوکای، موریس، مقایسه‌ای میان تورات و انجیل قرآن و علم، ترجمه: ذبیح الله دبیر،

تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۳

۲۳. پارسا، فروغ، حدیث در نگاه خاورشناسان: بررسی و تحلیل مطالعات حدیث شناختی

موتسکی، چ ۱، تهران: انتشارات دانشگاه الزهراء، ۱۳۸۸ش

۲۴. پارسا، فروغ، حدیث در نگاه خاورشناسان، تهران: دانشگاه الزهراء، ۱۳۸۹

۲۵. پارسا، فروغ، خاورشناسان و رویکردهای نوین در جمع قرآن، نشریه تحقیقات علوم

قرآن و حدیث، دوره ۱، ش ۱، ۱۳۸۳

۲۶. جفری، آرتور، واژه‌های دخیل در قرآن، ترجمه: فریدون بدره‌ای، تهران: انتشارات

توس، ۱۳۸۶

۲۷. جوادی آملی، عبدالله، نزاهت قرآن از تحریف، قم: اسراء، ۱۳۸۲

۲۸. جوان آراسته، حسین، درسنامه علوم قرآنی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۹

۲۹. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۲

۳۰. حسینی جلالی، محمدحسین، درسه حول القرآن الکریم، بیروت: مؤسسه الاعلمی

للمطبوعات، ۱۴۲۲

۳۱. حقی، احمد معاذ علوان، نقض دعوی المستشرقین بتحریف القرآن الکریم من خلال

المقارنه مع کتب اهل الکتاب، دمشق: دارالجلیل، ۱۴۱۵

۳۲. خرمشاهی، بهاءالدین، قرآن شناخت: مباحثی در فرهنگ آفرینی قرآن، تهران: انتشارات طرح نو، ۱۳۷۷
۳۳. خطیب بغدادی، احمد بن علی، تاریخ بغداد، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۷
۳۴. خویی، ابوالقاسم، البیان فی تفسیر القرآن، قم: مؤسسه احیاء آثار الامام الخوئی، ۱۴۱۲
۳۵. داری، عبدالله بن عبدالرحمن، سنن الدارسی، قاهره: دارالحديث، ۱۴۲۰
۳۶. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۷
۳۷. ذهبی، محمد بن احمد، سیر اعلام النبلا، بیروت: مؤسسه الرساله، ۱۹۹۴م
۳۸. راغب اصفهانی، محمد بن حسین، مفردات فی غریب القرآن، ترجمه: مصطفی حسین نیا، تهران: ذوی القربی، ۱۳۸۸
۳۹. رامیار، محمود، تاریخ قرآن، تهران: مؤسسه خانه کتاب و ادبیات ایران، ۱۳۸۹
۴۰. ربیع نتاج، سیدعلی، شبهه شناسی تحریف قرآن از دیدگاه خاورشناسان، مجله پژوهش های اسلامی، ش ۱، ۱۳۸۶
۴۱. ربیع نتاج، علی اکبر، شبهه شناسی تحریف قرآن از دیدگاه خاورشناسان، مجله پژوهش های اسلامی، ش ۱، ۱۳۸۶
۴۲. رژی بلاشر، درآمدی بر قرآن، ترجمه: اسدالله مبشری، تهران: ارغوان، ۱۳۷۲
۴۳. رضایی هفتادر، حسن، بررسی آرای قرآن پژوهان غربی درباره تدوین قرآن، نشریه قبسات، ش ۵۷، ۱۳۸۹
۴۴. رضوان، عمر بن ابراهیم، آراء المستشرقین حول القرآن الکریم و تفسیره (دراسه و نقد)، ریاض: دارطیبه، ۱۴۱۳
۴۵. زرقانی، محمد عبدالعظیم، مناهل العرفان، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی، ۱۳۸۵
۴۶. زرقانی، محمد عبدالعظیم، مناهل العرفان، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۵
۴۷. زرکشی، محمد بن بهادر، البرهان فی علوم القرآن، بیروت: دارالمعرفه، ۱۴۱۰
۴۸. زنجانی، ابو عبدالله، تاریخ قرآن، تهران: منظمه الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۴ق
۴۹. زنجانی، عبدالله، تاریخ قرآن، قم: سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۴۱۴

۵۰. سجستانی، ابن ابی داوود، المصاحف، قاهره: الفاروق الحديثه للطباعة والنشر، ۱۴۲۳
۵۱. سیوطی، جلال الدین، الاتقان فی علوم القرآن، بیروت: دارالکتب العربی، ۱۴۲۱
۵۲. شاکر، محمد کاظم و ساکی، نانسی، نقش روایات در تعیین تاریخ تثبیت متن قرآن، نشریه سراج منیر، ش ۱۵، ۱۳۹۳
۵۳. شاکر، محمد کاظم، نقش روایات در تعیین تاریخ تثبیت متن قرآن، نشریه سراج منیر، ش ۱۴، ۱۳۹۱
۵۴. شاهین، عبدالصبور، تاریخ القرآن، قاهره: نهضة مصر، ۲۰۰۵م
۵۵. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، بیروت: دارالعلوم، ۱۴۲۶
۵۶. طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۵
۵۷. عاملی، زین الدین بن علی (شهید ثانی)، منه المرید فی آداب المفید و المستفید، نجف: مکتبه الامام امیرالمؤمنین (ع)، ۱۴۱۵
۵۸. عاملی، سید جعفر مرتضی، حقائق هامه حول القرآن الکریم، بیروت: دارالصفوه، ۱۴۱۳
۵۹. عسقلانی، احمد بن علی، فتح الباری بشرح صحیح البخاری، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۲۴
۶۰. عسکری، سید مرتضی، القرآن الکریم و روایات المدرستین، قم: المجمع العلمی الاسلامی، ۱۴۱۶
۶۱. غازی، عنایه، شبهات حول القرآن و تنفیذها، بیروت: دار الهلال، ۱۴۱۲
۶۲. فیض کاشانی، محم بن شاه مرتضی، المحجّه البیضاء، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۸۵
۶۳. قمی، علی بن ابراهیم، التفسیر القمی، قم: دارالکتاب، ۱۴۰۴ق
۶۴. کاشانی، ملا فتح الله، زبده التفاسیر، قم: مؤسسه معارف اسلامی، ۱۳۸۱
۶۵. کریمی نیا، مرتضی، بازنگری در دیدگاههای غربی در پرتو تحولات جدید روش - شناختی، نشریه هفت آسمان، ش ۳۲، ۱۳۸۵ش

۶۶. کمالی دزفولی، سیدعلی، شناخت قرآن، تهران: اسوه، ۱۳۷۰
۶۷. گنابادی، سلطان محمد، تفسیر بیان السعاده فی مقامات العبادۀ، بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۴۰۸
۶۸. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق
۶۹. مدیرشانه‌چی، کاظم، علم الحديث، قم: مؤسسه نشر اسلامی، ۱۳۶۲
۷۰. مرعشی نجفی، محمود، القول الفاضل فی رد علی مدعی التحریف، قم: کتابخانه عمومی آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۸۲
۷۱. مروتی، سهراب، دارابی، فرشته، اعتبارسنجی روایات جمع و تدوین قرآن در زمان ابوبکر و عمر، فصلنامه علمی پژوهشی علوم حدیث، ش ۷۱، ۱۳۹۲ش
۷۲. مشکور، محمدجواد، تاریخ شیعه و فرقه‌های اسلامی تا قرن ۴ هجری، تهران: اشراقی، ۱۳۶۲
۷۳. معارف مجید، نقد و بررسی آراء بلاشر درباره جمع و تدوین قرآن، فصلنامه قرآن پژوهی خاورشناسان، دوره ۱، ش ۱، ۱۳۸۵
۷۴. معارف، مجید، پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه، تهران: مؤسسه فرهنگی ضریح، ۱۳۷۶
۷۵. معارف، مجید، درآمدی بر تاریخ قرآن، تهران: نشر نبا، ۱۳۸۳
۷۶. معرفت، محمد هادی، آموزش علوم قرآنی، قم: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی التمهید، ۱۳۸۷
۷۷. معرفت، محمد هادی، صیانه القرآن من التحریف، قم: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی التمهید، ۱۳۸۶
۷۸. معرفت، محمد هادی، التمهید فی علوم القرآن، قم: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی التمهید، ۱۳۸۸
۷۹. معین، محمد، فرهنگ معین، تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۱
۸۰. مفید، محمد بن محمد، اوائل المقالات، قم: کنگره جهانی شیخ مفید، ۱۴۱۳

۸۱. موتسکی، هارالد، جمع قرآن (بازنگری دیدگاه‌های غربی در پرتو پیشرفت‌های روش -

شناختی جدید)، ترجمه: مرتضی کریم‌نیا، نشریه علوم حدیث، ش ۴۴

۸۲. موتسکی، هارالد، جمع قرآن، ترجمه: فروغ پارسا، نشریه، علوم حدیث، شماره ۲،

۱۳۹۱

۸۳. موتسکی، هارالد، حدیث پژوهی در غرب: مقدمه‌ای در خاستگاه و سیر تطور، ترجمه:

مرتضی کریمی نیا، ش ۴، ۱۳۸۴

۸۴. مهریزی، مهدی، درآمدی بر مطالعات حدیثی خاورشناسان، علوم حدیث، تهران،

ش ۲۸، ۱۳۸۹

۸۵. نباطی عاملی، علی بن محمد، الصراط المستقیم الی مستحقی التقدیم، تهران: مکتبه

المرتضویه، ۱۳۸۴

۸۶. نشمی، عجیل جاسم، المستشرقون و المصادر التشریع الاسلامی، کویت: الشریعه و

الدراسات، بی تا

۸۷. نصری، احمد، آراء المستشرقین الفرنسیین فی القرآن الکریم (دراسه نقدیه)، مغرب:

دارالقلم، ۲۰۰۹م

۸۸. نولدکه، تئودور، تاریخ القرآن، ترجمه: تامر جورج، بغداد: الجمل، ۲۰۰۸

۸۹. وات، ولیم مونتگمری، محمد فی مکّه، قاهره: الهیه العلمیه، ۱۴۱۵

۹۰. ورام، مسعود بن عیسی، مجموعه ورام، بیروت: دار صعب، ۱۴۱۲

۹۱. یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب، تاریخ یعقوبی، بیروت: دارصادر، ۱۴۱۵